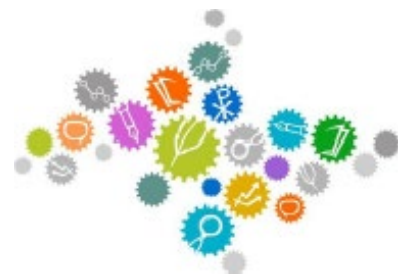

Tiivistelmä julkaisusta 141 Lupa uskoa ja kasvaa. Kirkon kasvatuksen barometri 2022

Lupa uskoa ja kasvaa. Kirkon kasvatuksen barometri 2022

Kirkon kasvatuksen barometri kartoittaa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa kasvatustyötä tekevien näkemyksiä ja kokemuksia kasvatuksen nykytilasta ja ajankohtaisista teemoista. Vuoden 2022 barometrin tutkimusaiheina olivat lasten, nuorten ja perheiden osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet, Raamatun käyttö, seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden kohtaaminen, kouluikäisten parissa tehtävä työ, seurakunnan ja koulun välinen yhteistyö sekä varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan nykytila ja tulevaisuus.

Keskeinen rooli näiden tutkimusteemojen käsittelyssä oli viidellä Diakonia-ammattikorkeakoulun ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opiskelijalla. Barometrikyselyyn vastasi 325 kirkon kasvatustyössä toimivaa henkilöä, mikä on noin 11 prosenttia kaikista potentiaalisista vastaajista. Vastaajat olivat lastenohjaajia, varhaiskasvatuksen ohjaajia, nuorisotyönohjaajia ja pappeja.

Barometritutkimukseen perustuvien artikkeleiden lisäksi julkaisussa on neljä asiantuntija-artikkelia, jotka käsittelevät Messy Churchiä ylisukupolvisena yhteisönä, korona-ajan vaikutuksia nuorisotyönohjaajien työhön, digitaalisuutta kirkon kasvatustyössä sekä varhaiskasvatuksen katsomusyhteistyötä.

Barometrikyselyyn perustuvat tutkimusteemat

Kaisa Mattila tutki **lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia**. Kirkon kasvatuksen työntekijät näkivät osallisuuden toteutumisen tärkeänä asiana. Osallisuuden toteutumisessa on kuitenkin kehitettävää. Sosiaalipedagogiikan näkökulmasta osallisuus toteutuu, kun ihminen on osa yhteisöä, toimii osana yhteisöä ja tuntee kuuluvansa siihen. Tulokset osoittavat, että lapsilla, kouluikäisillä ja nuorilla sekä perheillä oli mahdollisuus vaikuttaa heille suunnatun toiminnan suunnitteluun. Sen sijaan osallistuminen toiminnan arviointiin tai vaikuttaminen jumalanpalvelustoimintaan toteutui heikommin. Tutkimuksessa havaittiin, että osallisuuteen liittyvään täydennyskoulutukseen osallistuminen lisäsi osallisuuden mahdollisuuksien antamista lapsille ja nuorille. Lähes 40 prosenttia vastaajista koki myös tarvitsevansa lisää koulutusta osallisuudesta ja sen tukemisesta.

Anu Turcioksen ja Jouko Porkan tutkimusteemana oli **Raamattu ja sen käyttö kirkon kasvatustyössä**. Tulokset osoittivat, että kirkon kasvatustyöntekijät pitävät Raamattua tärkeänä ja haluavat ymmärtää sitä paremmin. He myös pitävät Raamatun lukemista ja opettamista kasvatustyön tärkeänä osana. Enemmistä heistä ajattelee, että Raamattu on Jumalan puhetta ihmisille. Työntekijöiden mielipiteitä jakaa muun muassa usko Raamatusta kerrottujen ihmeiden todellisuuteen. Vastaajat kokevat, että Raamattu on yhä vieraampi ihmisille ja vain harva kokee tämän ajan ihmisten olevan kiinnostuneita Raamatusta.

Raamatun käyttö kasvatustyössä on monipuolista ja luovaa, mutta lisämahdollisuuksiakin on paljon. Vaikka Raamattuun liittyviä välineitä ja käännöksiä on saatavilla aiempaa enemmän, näyttää siltä, että

ihmiset tuntevat nykyisin aikaisempaa huonommin Raamatun sisältöä. Osa kasvatustyöntekijöistä tuntee laajasti erilaisia Raamatun käyttöön liittyviä aktivointimenetelmiä, mutta osa työntekijöistä ei näytä olevan niistä juurikaan kiinnostunut.

Neljännes vastaajista on hankkinut Raamattuun liittyvää lisä- tai täydennyskoulutusta. Moni kaipaa uusia, innostavia, mielekkäitä ja helposti saatavilla olevia koulutuksia ja materiaaleja. Raamatun käyttöön työssä toivotaan tukea ja vahvistusta ylemmiltä tahoilta, työyhteisöltä ja tiimiltä.

Kouluikäiset kirkossa oli Saija Mäntysen tutkimusaiheena. Vastaukset osoittavat, että kirkon kasvatustyöntekijät pitävät edelleen työtä 7–14-vuotiaiden kouluikäisten parissa hyvin merkityksellisenä ja haluavat sitä kehittää. Toimintamuodot ovat pysyneet viime vuosina melko jokseenkin muuttumattomina ja se tavoittaa suuren osan 7–14-vuotiaita lapsista. Useimmissa seurakunnissa ovat leirityö ja kerhotoiminta edelleen tärkeimmät työmuodot kouluikäisten parissa.

Vastaajat pitävät tärkeänä erilaisissa verkostoissa toteutuvaa yhteistyötä ja sen kehittämistä. Työntekijät haluavat, että kouluikäisten toiminta olisi mahdollisimman monipuolista ja lapsen kokonaistavaltaista kasvua tukevaa. Erityisesti tämä korostuu seurakuntien omien resurssien vähentyessä.

Tulokset osoittavat, että kirkon kasvatuksen työntekijät ottavat huomioon työn suunnitteluvaiheessa erilaisia asioita. Tulosten mukaan suunnitteluvaiheessa ei kuitenkaan pidetä kovinkaan tärkeinä sisältöinä kristillisen tradition välittämistä ja siihen liittyviä sisältöjä. Toisaalta kouluikäisten parissa työtä tekevät kaipaavat toimintaan lisää hengellisyyttä ja työlle selkeitä tavoitteita, joilla pidetään yllä kristillisiä perinteitä ja lähimmäisenrakkautta. Tutkimuksesta käy ilmi myös, että kasvatuksen työntekijöillä on vahva ulkopuolisuuden ehkäisemisen työote.

Hanna Hyvönen tutki **koulu yhteistyötä**. Oppilaiden vaikutusmahdollisuudet koulu yhteistyön sisältöihin ovat tutkimustulosten mukaan pieniä. Koulu yhteistyön muotoutuminen aidosti monikatsomukselliseksi yhteistyöksi perustuu yhteiseen suunnitteluun ja olisi ensiarvoista kuulla tässä myös oppilaiden näkemyksiä.

Kasvatuksen työntekijät ovat yksimielisiä siitä, että koulu yhteistyö on tärkeää. Samalla he kokevat, että seurakuntien päättäjät eivät arvosta työtä. Onko tässä kokemuksessa kyseessä väärinymmärrys, kommunikoinnin puute vai todellinen ristiriita?

Koulu yhteistyön sujuvuudessa ja asenteissa moni asia on kytköksissä henkilösuhteisiin. Kun työntekijät vaihtuvat, vakiintuneet yhteistyön rakenteet korostuvat. Koulutyössä korostuu myös hyvä perehdytys, jotta hyvät mallit säilyvät työntekijöiden vaihtuessa. Neljän korin yhteistyömalli ja paikallissopimus pohja ovat laajasti käytössä olevia apuvälineitä.

Vaikka seurakuntien toiminta kouluissa väheni korona-aikana määrällisesti, sen merkityksen koettiin kasvaneen. Videot ja etäyhteydet ovat tulleet koulu yhteistyön menetelmiin jäädäkseen, mutta ne eivät ole kuitenkaan syrjäyttäneet kasvokkaiseen kohtaamiseen perustuvaa toimintaa.

Sukupuolen, seksuaalisuuden ja seksuaalisen suuntautumisen kohtaaminen kirkon kasvatustyössä oli Jouko Porkan, Emmi Erkkilän ja Minna Valtosen tutkimusteemana. Suurin osa työntekijöistä ajattelee, että sukupuoli ja seksuaalisuus sekä niiden moninaisuus tulee ottaa huomioon

kasvatustyössä. Monet heistä ovat hankkineet teemaan liittyvää lisä- ja täydennyskoulutusta ja pyrkivät toimimaan siten, että jokainen lapsi ja nuori voisi kokea olonsa turvalliseksi sekä tilojen että vuorovaikutuksen näkökulmasta. Tulokset osoittavat myös selkeitä hengelliseen viitekehykseen liittyviä eroavuuksia ja polarisoitumista työntekijöiden näkemyksissä ja asenteissa. Työntekijät, joiden tausta oli herätyskristillisyydessä, ajattelivat muita useimmin, että sukupuolia on vain kaksi. He olivat myös hankkineet vähiten lisä- ja täydennyskoulutusta sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvistä teemoista.

Tulokset osoittavat, että seurakunnissa tarvitaan avointa ja kunnioittavaa keskustelua sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuden kohtaamisesta niin, että siihen osallistuu koko työyhteisö. Avovastauksista ilmeni esimerkiksi, että työntekijöillä on hyvin erilaisia näkemyksiä siitä, mahdollistavatko seurakuntien tilat sukupuolen ja seksuaalisuuden huomioon ottamisen. Esimerkiksi osa seurakuntien leirikeskuksista ei mahdollista rippikouluryhmän majoittumista turvallisella ja yhdenvertaisella tavalla. Haasteita nähtiin myös muissa seurakuntien tiloissa.

Minna Valtonen ja Raija Ojell tutkivat **varhaiskasvatuksen ja perheteroiminnan nykytilaa ja muutosta**. Suurin osa kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että seurakunnan kannattaa tehdä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa, vaikka yhteistyö ei tarjoaisikaan mahdollisuutta kristilliseen kasvatukseen. Myönteisimmin yhteistyöhön suhtautuivat varhaiskasvatuksen ohjaajat ja varautuneimmin kasvatuksen teologit.

Avoimilla perhekerhoilla ja muulla avoimella perheteroiminnalla on tärkeä rooli suurimmassa osassa seurakuntia. Vastaajien mukaan avoin perheteroiminta on hyvä tapa tavoittaa perheitä nyt ja tulevaisuudessa. Käsitukset päiväkerhon ja pyhäkoulun nykytilasta ja tulevaisuudesta ovat tutkimusaineiston perusteella saman suuntaisia: molempien tulevaisuus näyttää epävarmalta, mutta samalla niissä nähdään myös potentiaalia. Vain puolet kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että seurakunnassa kehitetään uusia tapoja kotien kristillisen kasvatuksen tukemiseksi. Joissakin seurakunnissa kotien kristillisen kasvatuksen tukemisesta ei ole käyty edes keskustelua. Korona-aikana suurimmassa osassa seurakuntia kuitenkin kehitettiin uusia perheiden kohtaamisen tapoja, kuten pikkulapsiperheille suunnattua diakonista apua.

Ajankohtaisia tutkimuksia ja selvityksiä

Meri Hannikaisen ja Pietari Hannikaisen artikkeli tarkastelee toiminnallisen jumalanpalveluksen konseptia, **Messy Churchiä**, joka kehitettiin Englannin anglikaanikirkossa tavoittamaan kirkosta vieraantuneita perheitä. Messy Church on levinnyt nopeasti laajalle sekä Eurooppaan että Pohjois-Amerikkaan. Messy Church tarjoaa perheille kerran kuussa mahdollisuuden nauttia yhdessäolosta, osallistua monipuolisiin toimintapisteisiin, aterioida ja osallistua yhdessä jumalanpalvelukseen. Sana "messy" viittaa sekä askarteluissa syntyvään sotkuisuuteen että ihmiselämän "sotkuisuuteen". Toiminta suunnitellaan niin, että kaikenikäiset voivat kokea sen mielekkäänä.

Tutkimuksen kohteena oli Messy Churchissä keskeinen opetuslapseuden käsite. Tutkimusaineisto muodostui Messy Churchin teologiaa ja toimintatapoja käsittelevästä kirjallisuudesta. Tutkimuksen tuloksena jäsentyi kuva opetuslapseudesta hengellisenä matkana ylisukupolvisessa yhteisössä. Hengellisen matkan vaiheisiin sisältyvät positiiviset kokemukset ihmisten kanssa, kokemus seurakuntaan kuulumisesta, kristillisen uskon oppiminen, sitoutuminen yhteisöön sekä vähitellen syvenevä sisäinen muutos.

Jouko Porkka ja Sami Ritokoski tutkivat **seurakuntien nuorisotyön ja nuorisotyöntekijöiden ammatti-identiteetin muutosta ensimmäisen pandemiavuoden aikana**. Kyselyyn vastasi 150 nuorisotyönohjaajaa, joka on noin 14 prosenttia kaikista nuorisotyönohjaajista. Enemmistö vastaajista koki, että poikkeusolojen vaikutuksesta työn sisältö ja toimintakulttuuri oli muuttunut. Esimerkiksi halu kokeilla uusia toimintatapoja oli vahvistunut ja työssä on aiempaa enemmän pohdittu työn perusteita ja sitä, mikä on tavoittelemisen arvoista. Koronan alettua seurakunnissa järjestettiin sisäisiä koulutuksia, joissa digilaitteiden käytön hallitsevat työntekijät kouluttivat ja auttoivat niitä, jotka eivät osanneet niiden käyttöä yhtä hyvin. Syntyi myös uudenlaista työkulttuuria, jossa työmuotojen rajoja ylitettiin, jaettiin ideoita ja materiaaleja sekä seurakunnan sisällä että laajemminkin.

Analyysissa löydettiin neljä työntekijätyyppiä, joiden kokemukset pandemia-ajasta olivat erilaisia. Suurin ryhmä nimettiin resilienteiksi mahdollistajiksi, jotka näyttivät sietävän epävarmuutta hyvin ja pyrkivät koronarajoituksista huolimatta tukemaan kaikin keinoin nuorten kokemusta yhteisöön kuulumisesta. Nuorisotyön uudistajiksi nimettiin ne, joille korona-aika merkitsi mahdollisuutta ammatilliseen kasvuun ja uuden kehittämiseen. Sitoutuneet auttajat pyrkivät auttamaan nuoria, mutta toimivat pääosin yksin ilman verkoston tukea. Näköalattomat kokivat korona-ajan vaikutukset kauttaaltaan negatiivisina.

Nelli Jäntti-Tuomisen ja Noora Lehtosen **Digitaalisuus seurakuntien kasvatustyössä** -artikkeli perustuu vuonna 2022 tehtyyn selvitykseen, jossa kartoitettiin seurakuntien nuorisotyön ja varhaiskasvatuksen digitalisaation tilaa. Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Lasten ja nuorten keskuksen, Kirkkohallituksen ja Digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskus Verken kanssa.

Suuri osa vastaajista näki nuorten digitaalisen osaamisen vahvistamisen nuorisotyön keskeiseksi tehtäväksi. Myös varhaiskasvatuksen työntekijöiden suhde digitalisaatioon oli myönteinen. Molempien työntekijäryhmien mukaan korona oli lisännyt verkossa tehtävää työtä. Koronapandemia osoitti myös puutteita rakenteissa ja tukimekanismeissa. Työajan riittämättömyys sekä digitaaliselle työlle asetettujen tavoitteiden epäselvyys olivat haasteita. Viidennes kyselyyn vastanneista osoitti myös tyytymättömyyttä käytössä oleviin laitteisiin. Selvityksen tulokset osoittivat myös, että nuoriin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa ja häirintää tunnistetaan seurakunnissa hyvin ja että kaiken kaikkiaan kasvatuksen työntekijöiden digitaalinen osaaminen on vahvistunut.

Päivi Aumala, Hanna Pulkkinen ja Ilkka Tahvanainen raportoivat artikkelissaan vuonna 2020 tehdyn **katsomuskasvatussyhteistyön selvityksen** tuloksia. Selvitystyön aineisto koottiin verkkokyselyllä ja haastatteluilla. Selvityksen tulokset osoittavat, että katsomuskasvatussyhteistyötä tehtiin yleisimmin kunnallisten päiväkotien kanssa. Yli puolet vastaajista kertoi tuntevansa erinomaisesti tai hyvin varhaiskasvatuksen katsomuskasvatusta ja yhteistyötä ohjaavat asiakirjat.

Selvitys osoittaa, että seurakuntien varhaiskasvatuksen työntekijöillä on runsaasti valmiuksia tehdä laadukasta katsomuskasvatussyhteistyötä. Kunnan varhaiskasvatuksen kanssa tehdyt yhteistyösopimukset näyttävät selkiyttävän yhteistyötä ja lisäävän yhteistyön arviointia. Tärkeää on yhteistyökumppanien kuuleminen ja avoin viestintä.

Lupa uskoa ja kasvaa – kirkon kasvatusta vuonna 2022 on Minna Valtosen, Jouko Porkkan, Pietari Hannikaisen, Jarmo Kokkosen ja Kati Tervo-Niemelän kirjoittama barometrijulkaisun tuloksia kokoava artikkeli. Osallisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumisessa seurakunnissa on vielä kehitettävää ja kehitystyössä tarvitaan koko seurakunnan panosta. Yhteistä keskustelua tulisi paikallisseurakunnissa ja

kirkossa laajemminkin käydä kirkon kasvatustyön roolista ja arvostuksesta.

[Lupa uskoa ja kasvaa. Kirkon kasvatuksen barometri 2022.](#) Suomen ev.-lut. kirkon tutkimusjulkaisuja 141.